

Thelonious Monk. © David Redfern. Forrás: Gramofon – archív

 Máté J. György

Thelonious Monk a középiskolában

A Palo Alto története

Thelonious Monk elégedetten dörzsölheti csontkezét a sírban: művészetének és személyiségének legendáját egyre-másra ébren tartják az archívumokból előkerült lemezanyagok. A legutóbbi felfedezést az Impulse! adta közre nemrég – ezen az albumon egy 1968-as Monk-előadás hallható Palo Alto középiskolájában. Maga a kiadvány szintén a *Palo Alto* címet kapta. Így kerül be egy városnév a jazztörténetbe.

Az utóbbi években olyan rendszerességgel láttak napvilágot archív anyagok a nagy pianista műhelyéből, mintha még mindig köztünk élne és alkotna. Három évvel ezelőtt jelent meg filmzenéje, melyet Roger Vadim 1959-es *Les Liaisons dangereuses* című művéhez írt. Az 1782-ből való regény filmváltozata a modern Franciaországban játszódik, Jeanne Moreau és Gérard Philipe főszereplésével. Tavalyelőtt követte ezt egy 1963-as koppenhágai koncert publikálása *Mønck* címmel. S most előttünk az új *Impulse!*-anyag!

Ötvenkét esztendeje egy ambiciózus diák, a tizenhat éves Danny Scher volt a Palo Alto-i középiskola társadalmi megbízottja. Egyik feladata az volt, hogy táncmulatságokat és egyéb szórakoztató műsorokat szervezzen tanulótársai számára. Scher elkötelezett jazzbarát volt, úgyhogy a diákok élőben hallhatták gimnáziumukban a vibrafonos Cal Tjadert, az énekes Jon Hendrickset és a zongorista Vince Guaraldiról. A sikeres előadások nyomán Scher felbátorodott, és elhatározta, hogy elsőszámú bálványát, Thelonious Monkot (1917–1982) veszi célba. A zenész menedzsere továbbította a fiú üzenetét, a zongorista pedig igent mondott. Amúgy is épp a környéken tartózkodott kvartettjével: három héten át a San Franciscó-i Jazz Workshop klubban játszottak, onnan pedig autóval is könnyen megközelíthető az észak-kaliforniai város. Október 27-ére, vasárnapra tűzték ki az időpontot, s a zenészeket Scher bátyja, Les fuvarozta Palo Alto-ba. Eredetileg nem volt tervbe véve a koncert rögzítése. Hogy mégis szalagra került, annak az az oka, hogy Scher üzletet kötött a pedellussal: ha az felhangolja az iskolai zongorát, cserébe szalagra rögzítheti a műsort. Elismerés a pedellusnak! A felvétel meglepően jól sikerült. Az egyik zongoraszóló alatt még Monk székének nyikorgását is élvezhetjük.

Az *Impulse!*–Legacy Recordings-kiadvány a teljes 47 perces előadást tartalmazza. A pianista a turnézenekarával érkezett Palo Alto-ba: Charlie Rouse tenorszaxofonossal, Ben Riley dobossal és Larry Gales bőgőssel. Ötvenkét évig porosodott a szalag Scher padlásán, majd, miután felfedezte a kincset, kapcsolatba lépett Monk fiával, a dobos T. S. Monkkal egy esetleges kiadás reményében.

Amikor a lemezt hallgatjuk, tudnunk kell, hogy rendkívül feszült hónapok voltak ezek az Egyesült Államok történetében. Teljes erővel zajlott a sokak által elítélt vietnámi háború; az amerikai mindennapokra pedig többek között Martin Luther King (április 4.) és Robert Kennedy (június 6.) meggyilkolása vetett árnyékot. Palo Altóban is rendszeresek voltak a faji ellentétek a város nagyrészt fehér lakossága és az önálló önkormányzattal nem rendelkező East Palo Alto-ban élő, zömében munkanélküli feketék között. Épp 1968-ban tetőzött a helyi feszültség, amikor afro-amerikai fiatalok egy csoportja az utcára vonult, és azt követelte, Kenya fővárosa nyomán kereszteljék át városukat

Nairobivá. Monk koncertje csupán egy héttel a névcseréről szóló önkormányzati szavazás előtt zajlott le. A városi tanács 2:1 arányban leszavazta a kezdeményezést. Mr. Scher úgy emlékszik, hogy amikor meglátott egy névcserére agitáló plakátot, gyorsan ráírta: „*Gyertek, hallgassátok meg Thelonious Monkot a Palo Alto-i középiskolában!*” Rendőrök figyelmeztették, hogy veszélyes környéken jár, ő viszont kivágta magát azzal, hogy még nagyobb baj érheti, ha nem tudja eladni a kétdolláros jegyeket. Valójában akkor kezdtek nagyobb számban fogyni a jegyek, amikor az amatőr koncertszervező a helyi fekete közösségben népszerű jazz-zenekart, a héttagú Jym Marks Afro Ensemble-t és a free jazzt játszó Smoke-ot mint előzenekarokat is felvette a műsorba. Schernek még arra is gondja volt, hogy két nappal a koncert előtt felhívja Monkot, hogy még egyszer fixálja vele a dátumot és a logisztikát. Jól tette; emlékei szerint a muzsikos először azt se tudta, ki keresi telefonon, és hogy mi ez a szóáradat Palo Altóról, eladott jegyekről és izgatott közönségről. Mire Scher bátyja és a négy zenész megérkezett az iskola parkolójába, az utolsó jegyek is elkelték.

Ahogy egyetlen érdektelen Monk-lemezről se tudunk, úgy a *Palo Alto* is megérdemli teljes figyelmünket. Nem csupán egy kaliforniai iskolai hakni, ahol ki tudja, hányadszor csendül fel a *Don't Blame Me*, a *Ruby, My Dear* vagy a *Well, You Needn't*; hanem értékes hangdokumentuma a Columbia-korszaka végén járó muzsikusknak, az egyik utolsó emlék arról, amikor még csúcscsúcsformában játszott a felbomlás előtt álló nagyszerű kvartett. Erre figyelmeztet R. D. G. Kelley, a zongorista egyik életrajzírója is, hozzátéve: Riley és Gales úgy játszik, mintha életük utolsó koncertjén szerepelnének. Mindezt azzal egészíthetjük ki, hogy maga a zenekarvezető is kedvvel és energiával dolgozik, mintha csupán hónapokkal korábban nem kapott volna agyvérzést, nem feküdt volna kómában, s nem kellett volna több lemezfelvételét lemondania.

Mindenki jól járt e fellépéssel. A város lakói felfüggesztették ellentéteiket, együtt ült a teremben öreg és fiatal, fekete és fehér. Maga Scher úgy emlékszik, számára a koncert olyan élmény volt, mintha megállt volna az idő, s csak ő és a zene létezett volna. A történet happy enddel végződött: miután kijárta az iskolát, Scher koncertszervező lett – mint látjuk, testre szabott munkát választott. De már néhány hónappal később, 1969 márciusában leszereződött egy koncertre Duke Ellingtont. Azt állítja, az a koncert is megvan egy régi szalagján – érintetlenül.

Monktól még néhány kései stúdiólemez maradt ránk a Palo Alto utáni évekből. Ezeket a brit Black Lion cég jelentette meg. Utolsó éveit izoláltan, nagyrészt ismeretlenségben töltötte.